

УДК 37.013.42:371.3

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.16>

Ірина ЯЩИЩАК

аспірантка кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027.

ORCID: 0000-0002-4600-7254

DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.16>

Бібліографічний опис статті: Ящищак, І. (2022). Критерії та показники результативності соціальної підтримки студентів в університетах. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 118–123, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.16>

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ

Статтю присвячено проблемі оцінки ефективності соціальної підтримки студентів в університетах, а саме – визначенню критеріїв і показників її результативності. Доведено актуальність означеної проблеми на сучасному етапі розвитку вищої освіти. Уточнено сутність понять: «вразлива категорія», «студентство», «соціальна підтримка», «результативність соціальної підтримки», «критерії результативності соціальної підтримки», «показники результативності соціальної підтримки». Схарактеризовано студентство, як вразливу категорію населення, а також перелічено категорії студентів, які потребують соціальної підтримки. При цьому зауважено, що не всі студенти університетів потрапляють у складні життєві обставини або не можуть їх подолати. Розглянуто особливості впливу різних факторів на вразливість студентів. Наголошено, що, незважаючи на розмаїття проблем, які спричиняють необхідність соціальної підтримки студентів, є ряд спільних ознак (індикаторів) результативності цієї підтримки. Зазначено, що критерії результативності соціальної підтримки носять комплексний характер та діють у сукупності. На основі узагальнення наукових пошуків учених встановлено та схарактеризовано критерії (ступінь вирішення проблеми, яка зумовила потребу студента у соціальній підтримці; ступінь оптимізації умов здобування ним освіти та ступінь поліпшення його фізичного й емоційного стану) і показники (кількісні (час очікування та час надання послуги; її повнота послуги), якісні (самооцінка студентом стану власного здоров'я; усвідомлення своєї відповідальності; розвиток соціальних умінь й навичок; аналіз власної поведінки і готовність до її саморегуляції; соціальна активність), проміжні, підсумкові) результативності соціальної підтримки студентів в університетах. Окреслено перспективи подальших досліджень в означеній сфері.

Ключові слова: вразливі категорії, студент, соціальна підтримка, результативність, критерії та показники.

Iryna IASHCHYSHCHAK

Postgraduate at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School,
Ternopil National Pedagogical Volodymyr Hnatiuk University,
st. Maxim Krivonos, 2, Ternopil, Ukraine, 46027.

ORCID: 0000-0002-4600-7254

DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.16>

To cite this article: Iashchyshchak, I. (2022). Kriterii ta pokazniki rezul'tativnosti social'noi pidtrimki studentiv v universitetah [Criteria and performance indicators of social support for students in universities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 118–123, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.16>

CRITERIA AND INDICATORS OF EFFECTIVENESS OF SOCIAL SUPPORT FOR STUDENTS IN UNIVERSITIES

The article is devoted to the problem of assessing the effectiveness of social support for students in universities, in particular, determining the criteria and indicators of its effectiveness. The relevance of the given problem at the current stage of development of higher education has been proven. The essence of the concepts: «vulnerable category», «studentship», «social support», «effectiveness of social support», «criteria for the effectiveness of social support», «indicators of the effectiveness of social support» has been clarified. Students are characterized as a vulnerable group of people, and groups of students in need of social support are listed. At the same time, it was observed that not all university students have difficult life circumstances or cannot overcome them. The peculiarities of the influence of various

factors on the vulnerability of students are considered. It was emphasized that, despite the variety of problems that cause the need for social support of students, there are a number of common signs (indicators) of the effectiveness of this support. It is acclaimed that the criteria for the effectiveness of social support are complex in nature and act altogether. Based on the generalization of the scientists' research, the criteria (the level of solving the problem that caused the student's need for social support; the level of optimization of the conditions of his education and the level of improvement of his physical and emotional state) and indicators (quantitative (waiting time and time of service provision; its completeness of the service), qualitative (self-assessment by the student of the state of his own health; awareness of his responsibility; development of social skills and abilities; analysis of his own behavior and readiness for self-regulation; social activity), intermediate, final) effectiveness of social support of students in universities. Prospects for further research in this area are outlined.

Key words: vulnerable categories, student, social support, effectiveness, criteria and indicators.

Актуальність проблеми. Незважаючи на істотний загальний суспільний прогрес, який виявляється у посиленні гуманізації соціуму, покращенні становища в ньому особистості, зростанні ступеня її економічної, політичної та соціальної незалежності, підвищенні рівня задоволення її матеріальних і духовних потреб, зміцненні її психофізичного й соціального здоров'я, протягом останніх десятиліть у світі значно зросла кількість людей, які відносяться до вразливих груп населення. Законодавство України визначає «вразливі категорії населення» як потенційних отримувачів соціальних послуг, що мають найбільший ризик потрапляння в складні життєві обставини через вплив на них зовнішніх (природних, екологічних, політичних, економічних, соціальних) та внутрішніх (вік, спосіб життя, матеріальний стан, фізичні та розумові вади розвитку) чинників (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми, 2017, с. 44)).

Однією з таких вразливих груп населення є студенти. Адже необхідність поєднувати процеси здобування освіти, професійного становлення та самостійної організації життя при відсутності необхідного досвіду, часто – в умовах невизначеності та кризової напруженості, дії означених вище чинників призводить до того, що студенти потрапляють у складні життєві обставини, з якими не можуть впоратись самостійно (Соціальна робота з соціально вразливими категоріями (групами), 2020). Водночас, у вразливій категорії «студенти» можемо визначити величезну кількість вразливих підгруп, до яких відносимо: здобувачів освіти з багатодітних чи малозабезпечених сімей; осіб з особливими потребами, або тих, хто виховує дітей з особливими потребами; осіб з інвалідністю, або тих, хто виховує дітей з інвалідністю; студентські родини; внутрішньо переміщених осіб; представників ЛГБТ спільнот;

ВІЛ-інфікованих; осіб, які вживають алкоголь (наркотики); одиноких матерів; соціальних сиріт; осіб, які порушили закон і були за це покарані; військовослужбовців і військових пенсіонерів, учасників бойових дій, а також студентів-членів їх сімей тощо (9; 10; 11; 12). Усі означені категорії студентства вкрай потребують особливої соціальної підтримки з боку держави, закладів освіти, фахівців із соціальної роботи, оскільки перебувають в стані формування (утвердження) власних життєвих позицій і можуть болісно реагувати на політичні (економічні, соціальні) кризи й недостатність державних асигнувань на соціальні (у тому числі – освітні) потреби (Романова, 2004, с. 33).

Звичайно, маємо визнати, що не всі студенти університетів потрапляють у складні життєві обставини або не можуть їх подолати. Незважаючи на те, що усі вони так чи інакше опиняються в ситуації зміни життєвого укладу (як правило, проживання у батьківському домі замінюється проживанням у кампусі чи гуртожитку; залежність від батьків замінюється частковою або повною незалежністю; можливість поклатися на ініціативу та відповідальність дорослих – необхідністю прийняття самостійних рішень й проявів власної відповідальності), у зв'язку з дією об'єктивних і суб'єктивних чинників, близько 70% студентів відчувають постійну потребу у соціальній підтримці (Олексюк, 2014, с. 132).

Широке різноманіття соціально вразливих категорій студентства, наявність у них травматичного досвіду може ставати суттєвою перешкодою для їх успішної адаптації в університетському освітньому просторі, подальшого професійного становлення та отримання належного рівня освіти, що підтверджує актуальність дослідження і зумовлює пошук дієвих заходів підвищення ефективності соціальної підтримки вразливих категорій студентства в університетах (Дейнеко, 2014, с. 219).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна підтримка студентів в закладах вищої освіти неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Так, ознаки ризику, які зумовлюють вразливість студентської молоді, а, отже, і її потребу в соціальній підтримці, схарактеризувала О. Дайнеко. Діяльність студентських служб, у тому числі і щодо соціальної підтримки здобувачів освіти, вивчала Н. Романова. Зміст соціальної підтримки студентів досліджувала В. Попович, а її технології схарактеризувала у своїх працях С. Коляденко. Критерії оцінювання соціальної підтримки різних категорій студентів вивчали В. Лютий та К. Гаврилюк. Критерії ефективності соціально-педагогічної роботи зі студентами закладів вищої освіти з інклюзивною орієнтацією проаналізував М. Чайковський. Незважаючи на виявлений науковий інтерес до проблеми соціальної підтримки студентів, можемо з усією відповідальністю констатувати, що як теоретичні, так і практичні її аспекти розроблені недостатньо.

У процесі оцінки будь якого виду соціальної роботи (у тому числі – соціальної підтримки) важливо орієнтуватися на критерії (показники), використання яких дозволить об'єктивно оцінити отриманий результат. Розуміння критеріїв та показників результативності соціальної підтримки студентів, які належать до вразливих груп, допоможе розробити оптимальні технології соціальної підтримки, підібрати дієві форми, методи та засоби її реалізації в освітньому середовищі, знайти й розумно використати ресурси. Таким чином, розроблені критерії як індикатори результативності соціальної підтримки націлюватимуть працівників студентських соціальних служб на досягнення конкретних проміжних і кінцевих результатів соціальної підтримки з одного боку, а студентів університетів – уникати складних життєвих обставин, або долати їх у процесі навчання, що забезпечить здобуття ними якісної освіти та ефективної професіоналізації, з іншого (Чайковський, 2012, с. 104).

Саме тому **метою** нашого дослідження є виявлення ознак вразливості студентів й обґрунтування критеріїв та показників результативності їх соціальної підтримки. Для досягнення поставленої мети нами передбачалося виконання низки завдань: визначити основні фактори, які спричинюють вразливість студентів і обумовлюють

необхідність їх соціальної підтримки; дослідити теоретичні аспекти оцінки результативності соціальної підтримки здобувачів освіти; схарактеризувати критерії та показники результативності соціальної підтримки студентів в університетах; окреслити перспективи подальших досліджень в означеній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу ряду наукових публікацій, присвячених здобувачам освіти, вважаємо, що студентство – це особлива соціальна група, яка формується з різних категорій осіб для отримання нових й поглиблення наявних знань, здобуття професії і характеризується специфічними умовами життя, праці та особливою суспільною поведінкою (Дейнеко, 2014, с. 218).

До основних факторів, які обумовлюють вразливість студента, належать: біологічні (генетичні, психофізіологічні, соматичні), що виявляються в несприятливих для навчання та професіоналізації особливостях його організму; психологічні (наявність психопатологій чи акцентуації певних рис характеру), які зумовлюють неадекватні реакції; соціально-педагогічні (важковихованість, педагогічна занедбаність), що спричинюють проблеми у його соціалізації; соціально-економічні (малозабезпеченість, безробіття), які виявляються у соціальній нерівності і можуть призводити до зростання соціальної напруженості; морально-етичні (відсутність/викривлення моральних цінностей, байдужість), що лежать в основі девіантної поведінки (Олексюк, 2014, с. 130). Таким чином, до вразливих категорій студентів належать ті з них, хто має обмежені ресурси для самостійного задоволення потреб та реалізації прав у суспільстві (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Маємо визнати, що, як правило, означені фактори діють не поодинокі, а в сукупності, тому найчастіше вразливість студента зумовлюється дією кількох факторів і проявляється, відповідно, у кількох аспектах. Наприклад, студенту, який має проблеми зі здоров'ям, важко працевлаштуватись і, відповідно, належним чином матеріально себе забезпечити, що позначається на якості життя та впливає на успішність студента (Соціальна робота з соціально вразливими категоріями (групами), 2020).

Розмаїття вразливих категорій студентів зумовлює розмаїття індикаторів результа-

тивності їх соціальної підтримки. Перш ніж обґрунтувати критерії та показники результативності соціальної підтримки, визначимо основні поняття, на які опиратимемось у статті.

Соціальна підтримка – це система заходів, спрямованих на створення умов для нормальної життєдіяльності особи, яка перебуває у складних життєвих обставинах, та забезпечення її якісного соціального захисту. Соціальну підтримку студентів в університетах реалізують студентські служби. Основними цілями соціальної підтримки студентів студентськими службами університетів є: зниження темпів розвитку кризових явищ у студентському середовищі; формування у студентства цінності здорового способу життя; створення можливостей для усіх студентів, які опинилися в складних життєвих обставинах, отримати необхідну допомогу; розробка та впровадження механізмів підтримки різних категорій студентів; удосконалення системи соціальної підтримки студентів та підвищення якості надання їм соціальних послуг (Семигіна, 2020, с. 164; 9; 10; 11; 12).

Результативність соціальної підтримки – це зіставлені її цілі і результати з урахуванням використаних ресурсів (Семигіна, 2020, с. 185). Звичайно, для кожної вразливої групи студентів бажані результати будуть специфічними, проте можемо виділити й спільні для усіх груп: доступність навчання для усіх категорій осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; адаптованість навчальної бази і навчального процесу до індивідуальних потреб студентів; готовність фахівців студентських служб до соціальної підтримки студентів та забезпечення їх соціального захисту (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Критерії результативності соціальної підтримки – це сукупність вимог до формування системи показників (індикаторів) результативності; еталон, мірило, найбільш загальний показник, істотна ознака дієвості соціальної підтримки. Критерії результативності соціальної підтримки носять комплексний характер. З одного боку, вони являють собою систему нормативних показників, що відображають ефективність процесу, з іншого – систему показників, що відображають фізичний, психологічний, соціально-економічний стани студента-отримувача соціальної послуги. Оскільки соціальна підтримка – це багаторівнева та багатогранна

діяльність, вважаємо, що неможливо визначити її результативність за допомогою одного критерію (Чайковський, 2012, с. 108). На основі аналізу нормативно-правових документів та праць науковців приходимо до висновку, що основними критеріями результативності соціальної підтримки студента університету є: ступінь вирішення проблеми (правової, побутової та ін.), яка зумовила потребу у соціальній підтримці; ступінь оптимізації умов здобування освіти та ступінь поліпшення його фізичного й емоційного стану.

Показники результативності соціальної підтримки – це система параметрів (індикаторів) ефективності впливу діяльності соціальної (у випадку університету – студентської) служби на клієнта (студента). Параметри вибираються з таким розрахунком, щоб їх можна було виміряти, тобто вони повинні володіти такими властивостями, як: доступність, вимірність, однозначність. Порівняння значень кінцевих показників з цільовими показниками, дає змогу кількісної та якісної оцінки процесу соціальної підтримки і дозволяє визначитись із його загальною результативністю (Чайковський, 2012, с. 110). До кількісних показників результативності соціальної підтримки відносимо: час очікування послуги; час надання послуги; повнота послуги – досягнутий рівень доступу студентів різних категорій до навчання та результативність процесу здобування вищої освіти; адаптованість навчальної бази і навчального процесу до потреб студентів. До якісних – самооцінка студентом стану власного фізичного і психічного здоров'я; усвідомлення власної відповідальності за своє життя та здоров'я; розвиток соціальних умінь й навичок спілкування; рефлексивний аналіз власної поведінки в контексті соціальної поведінки інших суб'єктів і готовність до саморегуляції поведінки; соціальна активність. Для ретельного оцінювання результативності соціальної підтримки студентів в університетах, своєчасної корекції форм і методів її реалізації, ми пропонуємо використовувати два типи показників: проміжні (характеризують перебіг реалізації соціальної підтримки) та підсумкові (кінцеві) показники (характеризують ступінь досягнення мети та цілей соціальної підтримки) (Семигіна, 2020; Чайковський, 2012).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проблема оцінки результативності діяльності студентських соціальних

служб в університетах є надзвичайно актуальною і важливою як для подальшого розвитку самих служб, так і для забезпечення якості надання ними соціальних послуг (у тому числі – соціальної підтримки) студентам. У перспективі вважаємо за доцільне розробити методичне забезпечення для вирішення означеної проблеми, що полегшить

роботу фахівців студентських соціальних служб і дозволить їм швидко та якісно здійснювати самооцінку ефективності діяльності, а, отже, більш якісно надавати соціальну підтримку студентам. З цією метою, на наш погляд, варто здійснити порівняльний аналіз досвіду провідних університетів України та світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дейнеко О. О. Студентська молодь як суб'єкт суспільства ризику: молодь як ризик та молодіжні ризики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.* 2014. № 1101. Вип. 32. С. 217–223.
2. Закон України «Про соціальні послуги». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/print>
3. Олексюк Н. С. Особливості соціального формування дитини у різні вікові періоди її розвитку. *Людинознавчі студії* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного ун-ту імені Івана Франка / ред. кол. Н. Скотна, (головний редактор), М. Чепіль (редактор розділу) та ін. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. Випуск 29. Педагогіка. С. 125–134.
4. Романова, Н. Ф. Роль студентських соціальних служб у вирішенні соціальних проблем в студентському середовищі. *Український соціум.* 2004. № 1. С. 32–37.
5. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму. 2020. 275 с.
6. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посібник у 2-х ч. Ч. II. Ознаки вразливості та специфіка підтримки сім'ї і дитини / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрович. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 352 с.
7. Соціальна робота з соціально вразливими категоріями (групами). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/09/20/0920e3108c21981f344ac5e33b46e7470dc1ac88>
8. Чайковський М. Є. Критерії і показники ефективності соціально-педагогічної роботи у ВНЗ інклюзивної орієнтації. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами.* 2012. № 9. С. 103–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2012_9_13
9. Campus Resources & Student Support Services / Department of Mathematics at University of California Berkeley. Retrieved from: <https://sa.berkeley.edu/conduct/resources/academic>
10. Cornell University Student Services. Retrieved from: <https://cals.cornell.edu/undergraduate-students/office-student-services>
11. George Washington University Global Financial Literacy Excellence Center. Retrieved from: <http://gflec.org>
12. Fordham University Student Services. Retrieved from: <https://www.fordham.edu/student-life/student-services/>

REFERENCES:

1. Deineko, O. O. (2014). Students'ka molod' yak subiekt suspil'stva ryzyku: molod' yak ryzyk ta molodijni ryzyku. [Student youth as a subject of risk society: youth as a risk and youth risks]. *Visnik Kharkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Sociologichni doslidjennia suchasnogo suspil'stva: metodologiya, teoriya, metody.* № 1101, Vip. 32. S. 217–223. [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro socialni posluhy» [Law of Ukraine «On Social Services»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/print> [in Ukrainian].
3. Oleksiuk, N. S. (2014). Osoblyvosti socialnogo formuvannia dytyny u rizni vikovi periody ii rozvytku. [Peculiarities of social formation of a child at different age periods of its development]. *Ludynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prac' Drogobitc'kogo dergavnogo pedagogichnogo un-tu imeni Ivana Franka / red. kol. N. Skotna (golovnyi redaktor), M. Chepil' (redactor rozdil) ta in. Drogobich : Vidavnychyi viddil DDPU imeni Ivana Franka. Vipusk 29. Pedagogika. S. 125–134.* [in Ukrainian].
4. Romanova, N. F. (2004.). Rol' students'kyh sotsial'nyh slugb u vyrishenni social'nyh problem v students'komu sere dovishchi. [The role of student social services in solving social problems in the student environment]. *Ukrains'kyi socium.* № 1. S. 32–37. [in Ukrainian].
5. Semigina, T. (2020). Suchasna social'na robota. [Modern social work]. Kyiv : Akademiya praci, social'nih vidnosyn i turyzmu. 275 s. [in Ukrainian].
6. Socialna robota z vrazlyvymy simiamy ta dit'my [Social work with vulnerable families and children]. (2017). (Vols. 1–2). Ch. II. Oznaky vrazlyvosti ta spetsyfika pidtrymky simi i dytyny / Z. P. Kyianytsia, Zh. V. Petrochko. Kyiv : OBNOVA KOMPANI [in Ukrainian].

7. Socialna robota z socialno vrazlyvymy kategoriiami (hrupamy) [Social work with socially vulnerable categories (groups)]. Retrieved from <http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/09/20/0920e3108c21981f344ac5e33b46e7470dc1ac88> [in Ukrainian].
8. Chaikovskiy, M. (2012). Kryterii i pokaznyky efektyvnosti socialno-pedagogichnoi roboty u VNZ inkluzyvnoi orientacii. [Criteria and indicators of the effectiveness of social-pedagogical work in universities of inclusive orientation]. *Aktualni problemy navchannia ta vyhovannia ludey z osoblyvymy potrebamy*. № 9. С. 103–113. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2012_9_13 [in Ukrainian].
9. Campus Resources & Student Support Services / Department of Mathematics at University of California Berkeley. Retrieved from <https://sa.berkeley.edu/conduct/resources/academic>
10. Cornell University Student Services. Retrieved from <https://cals.cornell.edu/undergraduate-students/office-student-services>
11. George Washington University Global Financial Literacy Excellence Center. Retrieved from <http://gflec.org>
12. Fordham University Student Services. Retrieved from: <https://www.fordham.edu/student-life/student-services/>